

Διδαγμένο κείμενο

Πλάτωνος Πολιτεία 519 Β - Δ

Τί δέ; Τόδε οὐκ εἰκός, ἦν δ' ἐγώ, καὶ ἀνάγκη ἐκ τῶν προειρημένων, μήτε τοὺς ἀπαιδεύτους καὶ ἀληθείας ἀπείρους ἰκανῶς ἂν ποτε πόλιν ἐπιτροπεῦσαι, μήτε τοὺς ἐν παιδείᾳ ἐωμένους διατρίβειν διὰ τέλους, τοὺς μὲν ὅτι σκοπὸν ἐν τῷ βίῳ οὐκ ἔχουσιν ἓνα, οὐ στοχαζομένους δεῖ ἅπαντα πράττειν ἃ ἂν πράττωσιν ἰδίᾳ τε καὶ δημοσίᾳ, τοὺς δὲ ὅτι ἐκόντες εἶναι οὐ πράξουσιν, ἡγούμενοι ἐν μακάρων νήσοις ζῶντες ἔτι ἀπωκίσθαι;

Ἀληθῆ, ἔφη.

Ἡμέτερον δὴ ἔργον, ἦν δ' ἐγώ, τῶν οἰκιστῶν τάς τε βελτίστας φύσεις ἀναγκάσαι ἀφικέσθαι πρὸς τὸ μάθημα ὃ ἐν τῷ πρόσθεν ἔφαμεν εἶναι μέγιστον, ἰδεῖν τε τὸ ἀγαθὸν καὶ ἀναβῆναι ἐκείνην τὴν ἀνάβασιν, καὶ ἐπειδὴ ἀναβάντες ἰκανῶς ἴδωσι, μὴ ἐπιτρέπειν αὐτοῖς ὃ νῦν ἐπιτρέπεται.

Τὸ ποῖον δῆ;

Τὸ αὐτοῦ, ἦν δ' ἐγώ, καταμένειν καὶ μὴ ἐθέλειν πάλιν καταβαίνειν παρ' ἐκείνους τοὺς δεσμώτας μηδὲ μετέχειν τῶν παρ' ἐκείνοις πόνων τε καὶ τιμῶν, εἴτε φανλότεραι εἴτε σπουδαιότεραι.

Ἔπειτ', ἔφη, ἀδικήσομεν αὐτοῦς, καὶ ποιήσομεν χεῖρον ζῆν, δυνατὸν αὐτοῖς ὃν ἄμεινον;

- A1. Από το παραπάνω κείμενο να γράψετε στο τετράδιό σας τη μετάφραση του αποσπάσματος:
«Τί δέ; ... ὃ νῦν ἐπιτρέπεται.»

Μονάδες 10

- B. Να απαντήσετε στις ακόλουθες ερωτήσεις:

- B1. Να προσδιορίσετε το περιεχόμενο των ὁρων - φράσεων του κειμένου: ἐν παιδείᾳ (μονάδες 6), ἀναβῆναι ἐκείνην τὴν ἀνάβασιν (μονάδες 9).

Μονάδες 15

- B2. Με βάση το κείμενο που σας δίνεται να προσδιορίσετε ποιοι δεν εἶναι κατάλληλοι να αναλάβουν πολιτικές εξουσίες και γιατί.

Μονάδες 15

- B3. Πώς εξηγεί ο Πλάτωνας τη μετάβαση από τη Δημοκρατία στην Τυραννίδα και ποια εἶναι, σύμφωνα με τον φιλόσοφο, τα χαρακτηριστικά των δύο αὐτῶν πολιτευμάτων;

Μονάδες 10

- B4. Να βρείτε στο παραπάνω διδαγμένο κείμενο μία ετυμολογικά συγγενή λέξη για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις της νέας ελληνική:
ἀπόρρητος, ντροπαλός, αντιβιοτικό, αποχή, δυσπραγία, μονοκατοικία, προφήτης, εἰδωλό, βάθος, ἀνυπόμονος

Μονάδες 10

Γ. Αδίδακτο κείμενο

Ξενοφώντας Συμπόσιον Ι, 11-12

Ἐκεῖνοι μὲν οὖν σιωπῇ ἐδείκνουν, ὥσπερ τοῦτο ἐπιτεταγμένον αὐτοῖς ὑπὸ κρείττονός τινος. Φίλιππος δ' ὁ γελωτοποιὸς κρούσας τὴν θύραν εἶπε τῷ ὑπακούσαντι εἰσαγγεῖλαι ὅστις τε εἴη καὶ δι' ὃ τι κατάγεσθαι βούλοιτο, συνεσκευασμένος τε παρῆναι ἔφη πάντα τὰ ἐπιτήδεια ὥστε δειπνεῖν τὰλλότριά, καὶ τὸν παῖδα δὲ ἔφη πάνυ πιέζεσθαι διὰ τε τὸ φέρειν μηδὲν καὶ διὰ τὸ ἀνάριστον εἶναι. ὁ οὖν Καλλίας ἀκούσας ταῦτα εἶπεν Ἀλλὰ μέντοι, ὦ ἄνδρες, αἰσχρὸν στέγης γε φθονῆσαι· εἰσὶτω οὖν. καὶ ἅμα ἀπέβλεψεν εἰς τὸν Αὐτόλυκον, δῆλον ὅτι ἐπισκοπῶν τί ἐκείνῳ δόξειε τὸ σκῶμμα εἶναι.

ὁ ἀνάριστος = ο νηστικός

- Γ1. Να γράψετε στο τετράδιό σας τη μετάφραση του παραπάνω κειμένου.

Μονάδες 20

- Γ2. Να γράψετε στο τετράδιό σας τον τύπο που ζητείται για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις:

κρείττονος	:	την αιτιατική πληθυντικού του ίδιου βαθμού στο θηλυκό γένος
ὅ τι	:	τη γενική ενικού του ίδιου γένους
ἔφη	:	το τρίτο ενικό πρόσωπο της ευκτικής του ενεστώτα
πάντα	:	τη δοτική πληθυντικού στο ίδιο γένος
φέρειν	:	το απαρέμφατο αορίστου β' στην ίδια φωνή
ταῦτα	:	την ονομαστική πληθυντικού του θηλυκού γένους
ἄνδρες	:	την κλητική του ενικού
αἰσχρὸν	:	τη δοτική ενικού του συγκριτικού βαθμού στο ίδιο γένος
εἰσὶτω	:	το δεύτερο ενικό πρόσωπο στην ίδια ἐγκλίση στον ίδιο χρόνο
δόξειε	:	το τρίτο ενικό πρόσωπο της οριστικής του ίδιου χρόνου

Μονάδες 10

- Γ3. α. Να γίνει πλήρης συντακτική αναγνώριση των παρακάτω λέξεων και φράσεων:
αὐτοῖς, τῷ ὑπακούσαντι, διὰ τὸ φέρειν, ἀνάριστον, φθονῆσαι, ἐκείνῳ (μονάδες 6)
β. «εἶπε τῷ ὑπακούσαντι εἰσαγγεῖλαι ὅστις εἴη»: Να μετατρέψετε τον πλάγιο λόγο σε ευθύ. Να ληφθεῖ υπόψη ότι ο πλάγιος λόγος εξαρτάται από το «εἶπε τῷ ὑπακούσαντι». (μονάδες 4)

Μονάδες 10

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

- A1. Τι (ξέρεις) λοιπόν; Δεν είναι (και) αυτό λογικό, είπα εγώ, και αναγκαίο συμπέρασμα από όσα έχουμε πει ως τώρα, ούτε και οι απαίδευτοι και όσοι αγνοούν την αλήθεια μπορούν ποτέ να κυβερνήσουν ικανοποιητικά την πόλη, ούτε εκείνοι που τους αφήνουν ελεύθερους να ασχολούνται με την παιδεία ως το τέλος της ζωής τους, οι πρώτοι γιατί δεν έχουν ορισμένο στόχο στη ζωή τους στον οποίο σκοπεύοντας πρέπει να κάνουν ανεξαιρέτως όλα όσα τυχόν κάνουν και ιδιωτικά και δημόσια, και οι δεύτεροι επειδή δε θα αναμειχθούν με τη θέλησή τους στην πρακτική ζωή, γιατί νομίζουν πως είναι εγκατεστημένοι στα νησιά των Μακάρων, ενώ είναι ακόμα ζωντανοί;
Αλήθεια, είτε.

Δικό μας λοιπόν έργο, είπα εγώ, των ιδρυτών της πολιτείας, είναι να αναγκάσουμε τα πιο ξεχωριστά πνεύματα να επιδοθούν στο μάθημα που προηγουμένως αναγνωρίσαμε πως είναι το ανώτερο, να δουν δηλαδή το αγαθό και να πραγματοποιήσουν εκείνη την ανάβαση και αφού ανέβουν και δουν αρκετά, να μην τους επιτρέπουμε αυτό που τώρα επιτρέπεται.

- B1. «ἐν παιδείᾳ»: Αρχικά, ο όρος «παιδεία» σημαίνει αυτό που πρέπει να μάθει το παιδί και αναφέρεται στην ανατροφή και εκπαίδευση των παιδιών. Ήδη, όμως, από τον 5ο αιώνα ως όρος της Παιδαγωγικής δηλώνει τη μόρφωση και τη γενική καλλιέργεια, που μόνον ο άνθρωπος μπορεί να αποκτήσει -γι' αυτό το λόγο άλλωστε- αποδίδεται στα λατινικά ως humanitas. Βάση της παιδείας για τον Πλάτωνα είναι η μουσική (λογοτεχνία, τραγούδι και καλλιέργεια της καλλιτεχνικής ευαισθησίας) και η γυμναστική, ενώ «παίδευση» είναι η πορεία προς την παιδεία. Η παιδεία στα πλατωνικά κείμενα δεν είναι απλώς η δύναμη που εμφυτεύει στους ανθρώπους νέες γνώσεις και δυνατότητες, χωρίς προεργασία, αλλά το όργανο με το οποίο θα απελευθερωθούν από τα δεσμά των αισθήσεων και στη συνέχεια θα απελευθερώσουν και τους υπόλοιπους δεσμώτες. Σημαίνει, κυρίως, την καθοδήγηση του θείου στοιχείου που ενυπάρχει στον άνθρωπο προς τη θέαση του «ὄντος», της απόλυτης αλήθειας. Είναι η στροφή της ψυχής προς την ιδέα του «Ἀγαθοῦ», η διαδικασία της μετάβασης από το σκοτάδι της άγνοιας στο φως της γνώσης. Συνεπώς, η πλατωνική παιδεία θεμελιώνεται πάνω στην έννοια του «Ἀγαθοῦ» και σηματοδοτεί την ανοδική πορεία προς τον κόσμο των Ιδεών. Μια τέτοια παιδεία προϋποθέτει την κάθαρση της ψυχής από τις γήινες-υλικές επιθυμίες, ένα έργο που μόνο οι φιλόσοφοι μπορούν να αναλάβουν.

«ἀναβῆναι ἐκείνην τὴν ἀνάβασιν»: Ο Σωκράτης με αυτήν την πρόταση επιστρέφει στην αλληγορία του σπηλαίου και χαρακτηρίζει την πορεία προς το «Ἀγαθόν» ως την ανάβαση από τα βάθη του σπηλαίου, την έξοδο προς το φως και τελικά τη θέαση του ὕψιστου αγαθοῦ. Ο άνθρωπος με τη βοήθεια της παιδείας ακολουθεί μια πορεία δύσκολη, μια πορεία ανάβασης από τα αισθητά, που είναι η πρώτη βαθμίδα γνώσης προς τα νοητά και την ιδέα του «Ἀγαθοῦ». Η όλη ανάβαση είναι μια πνευματική άσκηση, μια συνεχής και εντεινόμενη αφύπνιση, μια διαδικασία τελείωσης, που καταλήγει στον υπερουράνιο κόσμο των ιδεών. Επειδή οι δυσκολίες αυτής της προσπάθειας είναι πολλές, ο Πλάτωνας χρησιμοποιεί τους όρους «ἀνάβασιν», «ἀναβῆναι» και στη συνέχεια προσθέτει τη μετοχή «ἀναβάντες» που έχουν την ίδια ρίζα με το ρήμα «ἀναβαίνω». Οι συγκεκριμένοι όροι από μόνοι τους περιέχουν την έννοια του σκληρού αγώνα, με μεταφορική σημασία, σε ό,τι σχετίζεται με την παιδεία και τα αγαθά της. Πρόκειται, επομένως, για μια ανοδική πορεία που οδηγεί στην ολοένα υψηλότερη γνώση και διάπλαση ήθους.

Η δυνατότητα προσέγγισης του «Ἀγαθοῦ» δεν υπάρχει σε όλους τους ανθρώπους παρά μόνο στις προικισμένες φύσεις, στους άριστους, που είναι εκείνοι οι οποίοι μπορούν να φτάσουν στην ὕψιστη αυτή γνώση. Οι περισσότεροι άνθρωποι δεν έχουν εκ φύσεως την ικανότητα να αναρριχηθούν τόσο ψηλά και να κατακτήσουν την κορυφή της γνώσης και της αλήθειας, δηλαδή τη θέαση του «Ἀγαθοῦ». Η γνώση του «Ἀγαθοῦ» είναι η απαραίτητη προϋπόθεση για να αναλάβει κάποιος τη διακυβέρνηση της πολιτείας. Μόνο όποιος αντικρύσει τον «ἥλιο», όποιος αποκτήσει το μέγιστο μάθημα πληροί τις προϋποθέσεις προκειμένου να αναλάβει τις τύχες της πόλης. Γιατί αυτός ο άνθρωπος θα είναι πλέον γνώστης του καλού και του κακού, της δικαιοσύνης και της αδικίας, της αρετής και της κακίας. Επομένως, θα είναι εφοδιασμένος με τα κατάλληλα εφόδια που απαιτεί το κοπιώδες λειτουργήμα που έχει να επιτελέσει και έτσι δικαιολογείται και η επίπονη προσπάθεια που χρειάζεται να καταβάλει προκειμένου να φτάσει στο στόχο του.

- B2. Ο Σωκράτης στη συγκεκριμένη ενότητα εξετάζει ποιοι άνθρωποι είναι ακατάλληλοι να αναλάβουν τη διοίκηση της πόλης και επικεντρώνεται σε δύο κατηγορίες ανθρώπων. Συγκεκριμένα, θεωρεί ακατάλληλους τους απαίδευτους, τους τυχαίους και αφιλοσόφητους πολιτικούς, γιατί είναι άνθρωποι που στερούνται την αρετή, αφού η αρετή, κατά τον Πρωταγόρα, είναι γνώση. Επίσης, τους λείπει το βασικό προσόν, η παιδεία, και επομένως είναι «ἀληθείας ἄπειροι». Αφού, λοιπόν, σκοπός της πολιτείας είναι το αγαθό και μέσο για την κατάκτησή του είναι η γνώση και η αρετή, είναι λογικό οι «ἀληθείας ἄπειροι», οι απαίδευτοι να μην μπορούν να κυβερνήσουν σωστά, κυρίως επειδή δεν έχουν στη ζωή τους έναν υψηλό πολιτικό

στόχο, για να ρυθμίζουν σύμφωνα με αυτόν όλες τις πράξεις τους και στον ιδιωτικό τους βίο αλλά και ως δημόσιοι άντρες. Ο στόχος αυτός θα έπρεπε να είναι η πλήρης αφοσίωση στη διοίκηση της πολιτείας, χαρακτηριστικό που διέθεταν οι φιλόσοφοι, αφού δεν είχαν οικογένεια ούτε περιουσία για να είναι ανεπηρέαστοι και πλήρως αφοσιωμένοι στο κοπιώδες λειτούργημά τους.

Προεκτείνοντας την άποψη του Σωκράτη, θα μπορούσαμε να σκιαγραφήσουμε την προσωπικότητά τους. Πρόκειται για πολιτικούς χωρίς ωριμότητα, χωρίς ιδανικά, φιλοδοξίες και οράματα που δεν μπορούν να παίξουν σημαντικό ρόλο στην εξέλιξη της κοινωνίας. Εγκλωβισμένοι στην ιδιοτέλεια, στο προσωπικό συμφέρον, στη διάθεση αυτοπροβολής, είναι ακατάλληλοι να διαχειριστούν την εξουσία. Η άγνοια που οφείλεται στην απαιδευσιά τους, τους οδηγεί στην πλάνη και διαπράττουν λάθη που πλήττουν τους ίδιους και την πόλη. Στερούνται διορατικότητας και σύνεσης, με αποτέλεσμα να αδυνατούν να προωθήσουν λύσεις για τα προβλήματα της πολιτείας.

Ο Πλάτωνας πίστευε ότι η πόλη της Αθήνας στην εποχή του έπασχε από τους δημαγωγούς και τους καιροσκόπους πολιτικούς. Επέκρινε γι' αυτό τους πολιτικούς της εποχής και δεν εξαιρούσε ούτε τον Θεμιστοκλή και τον Περικλή, γιατί και αυτοί συνέβαλαν στην καταστροφή της πόλης. Ενώ είχαν χρέος να ενδιαφερθούν πρώτα για τη δικαιοσύνη και την πνευματική ζωή των πολιτών, αυτοί ενδιαφέρθηκαν περισσότερο για την υλική (οικονομική-στρατιωτική) ανάπτυξη της πόλης και λιγότερο για τη δικαιοσύνη. Θεωρεί, επομένως, απαιδευτους και ακατάλληλους τους πολιτικούς της εποχής του, γιατί αγνοούν την αλήθεια που πρέπει να προσανατολίζει το σκοπό τους.

Αντίστοιχα, θεωρεί ακατάλληλους και τους πεπαιδευμένους, όχι διότι δε διαθέτουν τα τυπικά προσόντα-άλλωστε γνωρίζουν την αλήθεια, έχουν κατακτήσει την αρετή και έχουν φτάσει στη θέαση του αγαθού-αλλά γιατί προτιμούν να ζουν στη μακαριότητα των πνευματικών τους ενασχολήσεων και της καθαρής θεωρίας απορροφημένοι σ' αυτά. Έτσι, η πολιτική δράση δεν εμπίπτει στα ενδιαφέροντά τους, αδιαφορούν για την εξουσία και τα προβλήματα της καθημερινής ζωής, δεν επιθυμούν να κατέλθουν στον πολιτικό στίβο. Προτιμούν να ζουν στη μακαριότητά τους, μοναχικοί και απόκοσμοι, και να απολαμβάνουν την ευδαιμονία τους, θεώμενοι το «Άγαθό» και αδιαφορώντας για τους άλλους.

Είναι μοναχικοί τύποι και απόκοσμοι στοχαστές που προτιμούν να ζουν στον δικό τους κόσμο, αυτόν που κατάφεραν να προσεγγίσουν, ανεβαίνοντας από το σπήλαιο στο φως. Ο Πλάτων τους παρουσιάζει να ζουν στα «Νησιά των Μακάρων», πέρα από τις στήλες του Ηρακλή στο ρεύμα του Ωκεανού, εκεί που σύμφωνα με τις λαϊκές δοξασίες ζούσαν οι άνθρωποι, οι ήρωες και οι ευσεβείς της Χρυσής εποχής. Η πεποίθησή τους αυτή υποδηλώνει και την πιθανή αλαζονεία τους. Από την άλλη, η απροθυμία τους να συμμετέχουν στην πολιτική ζωή, εκφράζεται με μια διπλή άρνηση: «μὴ ἐθέλιν...μηδὲ μετέχειν».

B3. Βλ. σχολικό βιβλίο, Αρχαία Ελληνικά Φιλοσοφικός λόγος, σελ.102: Οι φαύλες πολιτείες, «Οι κηφήνες συνεχώς...κάθε είδους ανοσιούργημα»

B4. απόρρητος = προειρημένων
ντροπαλός = ἐπιτροπεῦσαι
αντιβιοτικό = βίω
αποχή = ἔχουσιν
δυσπραγία = πράττειν
μονοκατοικία = οἰκιστῶν
προφήτης = ἔφαμεν
εἶδωλο = ἰδεῖν
βάθρο = καταβαίνειν
ανυπόμονος = καταμένειν

Γ1. Εκείνοι, λοιπόν, δειπνούσαν σιωπηλά, σαν αυτό να τους είχε προσταχθεί από κάτι ανώτερο. Όμως ο Φίλιππος ο γελωτοποιός, αφού χτύπησε την πόρτα, είπε στον υπηρέτη να αναγγείλει ποιος ήταν και για ποιο λόγο ήθελε να έρθει. Είπε ότι παρευρίσκεται έχοντας ετοιμάσει τις αποσκευές του με όλα τα απαραίτητα, ώστε να δειπνήσει σε ξένο σπίτι, και πως ο ακόλουθός του στενοχωριόταν πολύ, γιατί δεν είχε φέρει τίποτα μαζί του και γιατί ήταν νηστικός. Ο Καλλίας, λοιπόν, όταν άκουσε αυτά, είπε: «Όμως είναι ντροπή, φίλοι μου, να αρνηθούμε τη στέγη (σε κάποιον)» ας εισέλθει λοιπόν». Και συγχρόνως στράφηκε προς τον Αυτόλυνκο για να εξετάσει προφανώς πώς φάνηκε σε εκείνον το αστείο.

Γ2. κρείττονας - κρείττους
οὔτινος - ὅτου
φαίη
πᾶσι
ἐνεγκεῖν
αὐται
ἄνερ
αἰσχίονι
εἴσιθι
ἔδοξε

- Γ3. α.** αὐτοῖς : αντικείμενο στη μετοχή «ἐπιτεταγμένον»
τῷ ὑπακούσαντι : επιθετική μετοχή ως ἔμμεσο αντικείμενο στο «εἶπε»
διά τό φέρειν : εμπρόθετο ἑναρθρο απαρέμφατο ως επιρρηματικός προσδιορισμός της αιτίας στο «πιέζεσθαι»
ἀνάριστον : κατηγορούμενο στο «τόν παῖδα» από το συνδετικό «εἶναι»
φθονῆσαι : τελικό απαρέμφατο ως υποκείμενο στην απρόσωπη ἔκφραση «αἰσχροὺς (ἐστί)»
ἐκείνῳ : δοτική προσωπική του κρίνοντος προσώπου από το «δόξειε»
β. Εἶπε τῷ ὑπακούσαντι «Εἰσάγειλον τίς/ὅστις ἐστί».

Σχόλιο

Τα θέματα ήταν αναμενόμενα με κλιμακούμενο βαθμό δυσκολίας στο άγνωστο κείμενο.

Επιμέλεια

Ομάδα Αρχαίων Ελληνικῶν Ε. Ο. ΟΡΙΖΟΝΤΕΣ

εκπαιδευτικός οργανισμός

ΟΡΙΖΟΝΤΕΣ

ΗΡΑΚΛΕΙΟ ΚΡΗΤΗΣ